СЪД НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ
TRIBUNAL DE JUSTICIA DE LA UNIÓN EUROPEA
SOUDNÍ DVŮR EVROPSKÉ UNIE
DEN EUROPÆISKE UNIONS DOMSTOL
GERICHTSHOF DER EUROPÄISCHEN UNION
EUROOPA LIIDU KOHUS
ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ
COURT OF JUSTICE OF THE EUROPEAN UNION
COUR DE JUSTICE DE L'UNION EUROPÉENNE
CÚIRT BHREITHIÚNAIS AN AONTAIS EORPAIGH
SUD EUROPSKE UNIJE
CORTE DI GIUSTIZIA DELL'UNIONE EUROPEA

EIROPAS SAVIENĪBAS TIESA
EUROPOS SĄJUNGOS TEISINGUMO TEISMAS
AZ EURÓPAI UNIÓ BÍRÓSÁGA
IL-QORTI TAL-ĠUSTIZZJA TAL-UNJONI EWROPEA
HOF VAN JUSTITIE VAN DE EUROPESE UNIE
TRYBUNAŁ SPRAWIEDLIWOŚCI UNII EUROPEJSKIEJ
TRIBUNAL DE JUSTIÇA DA UNIÃO EUROPEIA
CURTEA DE JUSTIȚIE A UNIUNII EUROPENE
SÚDNY DVOR EURÓPSKEJ ÚNIE
SODIŠČE EVROPSKE UNIJE
EUROOPAN UNIONIN TUOMIOISTUIN
EUROPEISKA UNIONENS DOMSTOL

CVRIA
LUXEMBOURG

PRESUDA SUDA

19. studenoga 1991.*

„Zaštita radnika – Odgovornost države članice“

U spojenim predmetima C-6/90 i C-9/90,

povodom dvaju zahtjeva koje su na temelju članka 177. UEEZ-a Sudu uputili Pretura di Vicenza (Italija) (u postupku C-6/90) i Pretura di Bassano del Grappa (Italija) (u postupku C-9/90), s ciljem da u sporovima koji se vode pred tim sudovima između

Andree Francovicha

i

Talijanske Republike,

i između

Danile Bonifaci i dr.

i

Talijanske Republike,

pribave prethodnu odluku o tumačenju članka 189. stavka 3. UEEZ-a i Direktive Vijeća 80/987/EEZ od 20. listopada 1980. o usklađivanju zakonodavstava država članica o zaštiti zaposlenika u slučaju insolventnosti njihova poslodavca (SL L 283, str. 23.),

SUD,

u sastavu: O. Due, predsjednik, Sir Gordon Slynn, R. Joliet, F. A. Schockweiler, F. Grévisse i P. J. G. Kapteyn, predsjednici vijeća, G. F. Mancini, J. C. Moitinho de Almeida, G. C. Rodríguez Iglesias, M. Díez de Velasco i M. Zuleeg, suci,

* Jezik postupka: talijanski.

nezavisni odvjetnik: J. Mischo

tajnik: D. Louterman, glavna administratorica,

uzimajući u obzir pisana očitovanja koja su podnijeli:

– za Andreu Francovicha i Danilu Bonifaci i druge, Claudio Mondin, Aldo Campesan i Alberto dal Ferro, odvjetnici pri odvjetničkoj komori u Vicenzi,

– za talijansku vladu Oscar Fiumara, *avvocato dello Stato*, u svojstvu agenta,

– za nizozemsku vladu B. R. Bot, glavni tajnik u Ministarstvu vanjskih poslova, u svojstvu agenta,

– za Ujedinjenu Kraljevinu J. E. Collins iz Pravnog odjela Ministarstva financija (Treasury Solicitor's Department), u svojstvu agenta, uz asistenciju Richarda Plendera, *QC*,

– za Komisiju Europskih zajednica Giuliano Marenco i Karen Banks, zaposleni u njezinoj pravnoj službi, u svojstvu agenata,

uzimajući u obzir izvještaj za raspravu,

saslušavši usmena izlaganja Andree Francovicha i Danile Bonifaci, talijanske vlade, vlade Ujedinjene Kraljevine, njemačke vlade, koju je zastupao Jochim Sedemund, odvjetnik pri odvjetničkoj komori u Kölnu, u svojstvu agenta, te Komisije na raspravi održanoj 27. veljače 1991.,

saslušavši mišljenje nezavisnog odvjetnika na raspravi održanoj 28. svibnja 1991.,

donosi sljedeću

Presudu

1 Rješenjima od 9. srpnja i 30. prosinca 1989., koja je Sud zaprimio 8. siječnja i 15. siječnja 1990., Pretura di Vicenza (u predmetu C-6/90) i Pretura di Bassano del Grappa (u predmetu C-9/90) postavili su Sudu, na temelju članka 177. UEEZ-a, prethodna pitanja o tumačenju članka 189. stavka 3. UEEZ-a i Direktive Vijeća 80/987/EEZ od 20. listopada 1980. o usklađivanju zakonodavstava država članica o zaštiti zaposlenika u slučaju insolventnosti njihova poslodavca (SL L 283, str. 23.).

2 Ova pitanja postavljena su u postupcima između Andree Francovicha i Danile Bonifaci i dr. (u daljnjem tekstu: tužitelji) protiv Talijanske Republike.

3 Svrha Direktive 80/987 je osiguranje minimalne zaštite zaposlenika na razini Zajednice u slučaju insolventnosti poslodavca, ne dovodeći u pitanje povoljnije odredbe koje postoje u državama članicama. U tu svrhu Direktiva predviđa posebna jamstva za isplatu nepodmirenih tražbina po osnovi plaće.

4 Prema članku 11., države članice bile su dužne donijeti zakone i druge propise potrebne za usklađivanje s Direktivom u roku koji je istekao 23. listopada 1983. S obzirom na to da Talijanska Republika nije ispunila ovu obvezu, Sud je utvrdio njezinu povredu obveze presudom od 2. veljače 1989., Komisija/Italija (22/87, *Recueil*, str. 143.).

5 Andrea Francovich, stranka u glavnom postupku u predmetu C-6/90, radio je za CDN Elettronica SnC u Vicenzi, ali je primao samo neredovite uplate po osnovi plaće. Stoga je podnio tužbu pred Pretura di Vicenza (Prefektura Vicenze), koja je tuženoj tvrtki naložila isplatu iznosa od približno šest milijuna talijanskih lira. Tijekom postupka izvršenja presude sudski ovršitelj suda u Vicenzi zapisnikom je utvrdio da ovrha nije mogla biti provedena. Andrea Francovich se zatim pozvao na pravo na dobivanje jamstva od talijanske države, koje je predviđeno Direktivom 80/987 ili, podredno, na naknadu štete.

6 U predmetu C-9/90, Danila Bonifaci i 33 drugih zaposlenika podnijeli su tužbu pred Pretura di Bassano del Grappa, navodeći da su bili zaposleni u Gaia Confezioni Srl, nad kojim je otvoren stečaj 5. travnja 1985. U trenutku prestanka radnog odnosa tužitelji su potraživali iznose u visini iznad 253 milijuna talijanskih lira, koji su utvrđeni kao obveze stečajne mase. Više od pet godina nakon stečaja tužiteljima nije bilo isplaćeno ništa, a stečajni upravitelj ih je obavijestio da nije izgledna nikakva uplata u njihovu korist, čak ni djelomična. Stoga su tužitelji podnijeli tužbu protiv Talijanske Republike zahtijevajući da joj se naloži, uzimajući u obzir njezinu obvezu primjene Direktive 80/987 s učinkom od 23. listopada 1983., da im isplati tražbine koje imaju po osnovi zaostalih plaća bar za posljednja tri mjeseca ili, podredno, da im nadoknadi štetu.

7 U tim okolnostima nacionalni sudovi postavili su Sudu prethodna pitanja koja su istovjetna u obama predmetima:

„1. Ima li, na temelju prava Zajednice koje je na snazi, pojedinac koji je oštećen zato što država članica nije provela Direktivu 80/897 − a neprovođenje je utvrđeno presudom Suda – pravo od te države zahtijevati provođenje odredaba koje ta Direktiva sadrži, koje su dovoljno precizne i bezuvjetne, izravnim pozivanjem na pravo Zajednice protiv države članice koja nije provela Direktivu, a kako bi pribavio jamstva koja je ta država trebala osigurati te, u svakom slučaju, i na naknadu štete koju je pretrpio u vezi s propisima koji ne sadržavaju to pravo?

2. Treba li se članak 3. u vezi s člankom 4. Direktive Vijeća 80/987 tumačiti tako da je država, u slučaju kada nije iskoristila mogućnost uvođenja

ograničenja koja su navedena u članku 4., dužna podmiriti potraživanja zaposlenika u skladu s člankom 3.?

3. U slučaju niječnog odgovora na drugo pitanje, Sud se umoljava da utvrdi minimalno jamstvo koje država na temelju Direktive 80/987 mora osigurati zaposleniku koji na to ima pravo tako da se isplata dužnog dijela plaće može smatrati provedbom Direktive.“

8 Za potpunije izlaganje činjenica u glavnom postupku, tijek postupka, kao i za pisana očitovanja koja su podnesena Sudu, upućuje se na izvještaj za raspravu. Ti dijelovi spisa u nastavku navode se samo u mjeri koja je potrebna za obrazloženje presude Suda.

9 Prvo pitanje koje su postavili nacionalni sudovi postavlja dva problema koji se trebaju proučiti odvojeno. Ono se s jedne strane odnosi na izravni učinak odredaba Direktive koje određuju prava zaposlenika i, s druge strane, na postojanje i opseg odgovornosti države za štetu koja proizlazi iz povrede obveza koje je država dužna ispuniti na temelju prava Zajednice.

Izravni učinak odredaba Direktive koje određuju prava zaposlenika

10 Prvim dijelom prvoga pitanja koje su postavili nacionalni sudovi želi se saznati trebaju li se odredbe Direktive koje određuju prava radnika tumačiti u smislu da zainteresirane osobe svoja prava protiv države zbog nepoduzimanja mjera za provedbu Direktive u propisanom roku mogu ostvariti pred nacionalnim sudovima.

11 Prema ustaljenoj sudskoj praksi, država članica koja u propisanom roku nije donijela mjeru koju zahtijeva direktiva ne može se braniti protiv pojedinaca pozivajući se na vlastito neispunjavanje obveza koje proizlaze iz direktive. Dakle, kad god se odredbe direktive sadržajno gledajući čine bezuvjetnima i dovoljno preciznima, a provedbene mjere nisu donesene u propisanom roku, na te se odredbe može pozivati protiv bilo koje nacionalne odredbe koja nije u skladu s direktivom, odnosno u slučaju kad te odredbe definiraju prava koja pojedinci mogu ostvarivati u odnosu na državu (presuda od 19. siječnja 1982., Becker, 8/81, *Recueil*, str. 53., točke 24. i 25.).

12 Stoga valja provjeriti jesu li odredbe Direktive 80/987 koje određuju prava radnika bezuvjetne i dovoljno precizne. Ova provjera treba obuhvatiti tri aspekta, to jest određenje korisnikâ predviđenog jamstva, sadržaj tog jamstva i, naposljetku, identitet dužnika iz jamstva. U tom pogledu, posebno se postavlja pitanje može li se država smatrati dužnikom iz jamstva jer u propisanom roku nije poduzela potrebne mjere za prenošenje direktive u nacionalno pravo.

13 Vezano uz, ponajprije, određenje korisnika jamstva, valja, u skladu s člankom 1. stavkom 1., utvrditi da se Direktiva primjenjuje na tražbine zaposlenika koje

proizlaze iz ugovora o radu ili radnih odnosa protiv poslodavaca koji su insolventni u smislu članka 2. stavka 1., koji precizira pretpostavke pod kojima se poslodavac treba smatrati insolventnim. Članak 2. stavak 2. upućuje na nacionalno pravo za određivanje pojmova „zaposlenik“ i „poslodavac“. Naposljetku, stavak 2. članka 1. predviđa da države članice iznimno i pod određenim pretpostavkama mogu isključiti područje primjene Direktive za određene kategorije radnika koje su navedene u prilogu Direktive.

14 Ove odredbe dovoljno su precizne i bezuvjetne, tako da nacionalni sud može odlučiti treba li se osoba prema Direktivi smatrati korisnikom ili ne. Nacionalni sud mora samo s jedne strane provjeriti je li osoba o kojoj je riječ zaposlenik u smislu nacionalnog prava i je li isključena iz primjene Direktive u skladu s člankom 1. stavkom 2. i prilogom I. Direktive (vezano uz pretpostavke koje trebaju biti ispunjene za takvo isključenje, vidjeti gore navedenu presudu od 2. veljače 1989., Komisija/Italija, 22/87, točke 18. do 23., i presudu od 8. studenoga 1990., Komisija/Grčka, C-35/88, *Recueil*, str. I-3917., I-5409., I-3931., točke 11. do 26.), a zatim, s druge strane, postoji li jedan od slučajeva insolventnosti koji je propisan člankom 2. Direktive.

15 Potom, vezano uz sadržaj jamstva, članak 3. Direktive predviđa da se mora osigurati isplata nepodmirenih tražbina iz ugovora o radu ili radnih odnosa koji se odnose na plaće koje se odnose na razdoblje prije datuma koji je odredila država članica, a koja, u tom pogledu, može izabrati između tri mogućnosti: a) do datuma nastanka insolventnosti poslodavca; (b) do datuma obavijesti o otkazu dotičnom zaposleniku zbog insolventnosti poslodavca; (c) do datuma nastupanja insolventnosti poslodavca ili datuma prestanka ugovora o radu ili radnog odnosa dotičnog zaposlenika zbog insolventnosti poslodavca.

16 Sukladno ovom pravu izbora, država članica može, na temelju članka 4. stavaka 1. i 2. ograničiti obvezu isplate na razdoblja od tri mjeseca ili osam tjedana, ovisno o slučaju, a koja su izračunana u skladu s pravilima koja su precizirana ovim člankom. Naposljetku, stavak 3. istog članka propisuje da države članice mogu postaviti gornju granicu jamstva za isplatu kako bi izbjegle plaćanje iznosa koji premašuju socijalne ciljeve Direktive. Ako se države članice odluče za tu mogućnost, moraju obavijestiti Komisiju o metodama prema kojima postavljaju tu gornju granicu. Pored toga, članak 10. određuje da Direktiva ne utječe na izbor koji je na raspolaganju državama članicama da poduzmu potrebne mjere kako bi izbjegle zlouporabe te posebno odbile ili umanjile obvezu isplate u određenim okolnostima.

17 Članak 3. Direktive državi članici dakle ostavlja izbor određivanja datuma od kojeg se mora osigurati jamstvo za isplatu tražbina. Međutim, kako već implicitno proizlazi iz sudske prakse Suda (vidjeti presudu od 4. prosinca 1986., FNV, 71/85, *Recueil*, str. 3855., i presudu od 23. ožujka 1987., McDermott i Cotter, 286/85, *Recueil*, str. 1453., točku 15.), pravo države da izabere između više mogućih načina za postizanje rezultata koji je propisan direktivom ne isključuje mogućnost

da pojedinci pred nacionalnim sudovima ostvaruju prava čiji se sadržaj može dovoljno precizno odrediti na temelju odredaba direktive.

18 U ovom slučaju, rezultat koji propisuje ova Direktiva je jamstvo isplate nepodmirenih tražbina radnika u slučaju insolventnosti poslodavca. Činjenica da članci 3. i 4. stavci (1) i (2) državama članicama priznaju određenu marginu prosudbe s obzirom na načine određivanja toga jamstva i ograničenja njegovog iznosa ne utječe na preciznu i bezuvjetnu narav propisanog rezultata.

19 Naime, kao što su izložili Komisija i tužitelji, minimalno jamstvo predviđeno Direktivom može se odrediti tako da se temelji na datumu koji je najmanje tegoban za jamstvenu instituciju. Taj datum je datum nastupanja insolventnosti poslodavca jer su druga dva datuma, to jest datum obavijesti o otkazu radniku i datum prestanka ugovora o radu ili radnog odnosa, prema uvjetima koji su određeni člankom 3., neizbježno kasniji od datuma nastupanja insolventnosti i određuju puno dulje razdoblje u kojem mora biti osigurana isplata tražbina.

20 Valja podsjetiti da mogućnost ograničavanja jamstva na temelju članka 4. stavka 2. ne onemogućava određivanje minimalnog jamstva. Iz odredaba toga članka proizlazi da države članice mogu ograničiti jamstva koja se daju radnicima na određena razdoblja koja prethode datumu navedenom u članku 3. Ova razdoblja određena su s obzirom na svaki od tri datuma koji su predviđeni u članku 3., tako da se svakako može odrediti u kojoj je mjeri država članica smjela ograničiti jamstvo predviđeno Direktivom ovisno o datumu koji bi izabrala da je prenijela direktivu u nacionalno pravo.

21 S obzirom na članak 4. stavak 3., prema kojemu države članice mogu postaviti gornju granicu jamstva za isplatu kako bi izbjegle plaćanje iznosa koji premašuju socijalne ciljeve Direktive, i članak 10., koji određuje da Direktiva ne utječe na mogućnost izbora država članica da poduzmu mjere za sprečavanje zlouporaba, valja utvrditi da država članica koja nije ispunila svoju obvezu prenošenja direktive ne može pojedincu onemogućiti ostvarivanje prava koja mu direktiva daje pozivanjem na to da je mogla ograničiti iznos jamstva da je poduzela potrebne mjere za provođenje direktive (vidjeti, u vezi sa sličnom mogućnosti koja se odnosi na sprečavanje zlouporabe u području poreza, presudu od 19. siječnja 1982., Becker, 8/81, *Recueil*, str. 53., točku 34.).

22 Stoga valja utvrditi da su predmetne odredbe bezuvjetne i dovoljno precizne što se tiče sadržaja jamstva.

23 Naposljetku, što se tiče identiteta dužnika iz jamstva, članak 5. Direktive propisuje:

„Države članice određuju pravila za ustrojstvo, financiranje i rad jamstvene institucije, poštujući pritom osobito sljedeća načela:

a) imovina institucije mora biti neovisna o obrtnim sredstvima poslodavca i biti ustrojena na način da ne može biti zaplijenjena tijekom stečajnog postupka;

b) poslodavci moraju pridonijeti financiranju, osim ako ono nije u cijelosti osigurano putem tijela javne vlasti;

c) obveza institucije na isplatu postoji neovisno o ispunjenju obveza financijskog doprinosa.“

24 Izneseno je da Direktiva predviđa mogućnost da tijela javne vlasti u cijelosti financiraju jamstvene institucije pa se stoga ne može dopustiti da država članica onemogućava učinke direktive pozivajući se na to da je snošenje ukupnog financijskog tereta ili njegovog dijela mogla prebaciti na druge osobe.

25 Ova argumentacija ne može se prihvatiti. Iz odredaba Direktive proizlazi da država članica mora ustrojiti odgovarajući institucionalni jamstveni sustav. Država članica na temelju članka 5. raspolaže širokom marginom prosudbe vezano uz ustrojstvo, rad i financiranje jamstvenih institucija. Potrebno je naglasiti da činjenica, koju je istaknula Komisija − da Direktiva predviđa kao jednu od mogućnosti da takav sustav u cijelosti financiraju tijela javne vlasti − ne može značiti da se država može identificirati kao dužnik nepodmirenih potraživanja. Obvezu plaćanja imaju jamstvene institucije, a država može predvidjeti potpuno financiranje jamstvenih institucija od strane tijela javnih vlasti samo korištenjem svojih ovlasti uspostave jamstvenog sustava. U tom slučaju država preuzima obvezu koja načelno nije njezina.

26 Iako su, dakle, predmetne odredbe Direktive koje se odnose na određivanje korisnika jamstva i sadržaja tog jamstva dovoljno precizne i bezuvjetne, ti elementi ne omogućavaju pojedincu pozivanje na te odredbe pred nacionalnim sudovima. S jedne strane, ove odredbe ne preciziraju identitet dužnika iz jamstva, a s druge strane država se ne bi mogla smatrati dužnikom samo zato što nije poduzela mjere za prijenos direktive u nacionalno pravo u propisanom roku.

27 Stoga na prvi dio prvog pitanja valja odgovoriti da se odredbe Direktive 80/987 koje određuju prava radnika moraju tumačiti tako da ih osobe na koje se odnose ne mogu ostvarivati protiv države pred nacionalnim sudovima zato što nisu poduzete provedbene mjere u propisanom roku.

Odgovornost države za štetu koja proizlazi iz povrede obveza koje ima na temelju prava Zajednice

28 Drugim dijelom prvoga pitanja nacionalni sudovi žele znati je li država članica dužna naknaditi štetu nastalu pojedincima zbog neprenošenja Direktive 80/987 u nacionalno pravo.

29 Nacionalni sudovi time dakle postavljaju pitanje postojanja i opsega odgovornosti države za štetu koja proizlazi iz povrede obveza koje ima na temelju prava Zajednice.

30 Ovo pitanje treba ispitati u svjetlu općeg sustava Ugovora i njegovih osnovnih načela.

a) O načelu odgovornosti države

31 Najprije valja podsjetiti da je Ugovor o EEZ-u uspostavio vlastiti pravni poredak uklopljen u pravne sustave država članica i koji su njihovi sudovi obvezni primjenjivati, te čiji su subjekti ne samo države članice nego i njihovi državljani kojima pravo Zajednice pored obveza dodjeljuje i prava koja postaju dijelom njihovog pravnog naslijeđa; ta prava ne nastaju samo kad je njihovo ostvarivanje izričito propisano Ugovorom, nego i na temelju obveza koje Ugovor na jasno određen način postavlja kako pojedincima tako i državama članicama i institucijama Zajednice (vidjeti presude od 5. veljače 1963., Van Gend en Loos, 26/62, *Recueil*, str. 3., i od 15. lipnja 1964., Costa, 6/64, *Recueil*, str. 1141.).

32 Također valja podsjetiti da su, kao što proizlazi iz ustaljene sudske prakse, nacionalni sudovi koji u okviru svojih nadležnosti primjenjuju odredbe prava Zajednice, dužni osigurati punu primjenu tih pravnih pravila i štititi subjektivna prava koja ona dodjeljuju pojedincima (vidjeti posebno presude od 9. ožujka 1978., Simmenthal, 106/77, *Recueil*, str. 629., točku 16., i od 19. lipnja 1990., Factortame, točku 19., C-213/89, *Recueil*, str. I-2433.).

33 Potrebno je utvrditi da bi puna djelotvornost pravnih pravila Zajednice bila dovedena u pitanje i zaštita prava koje one priznaju pojedincima bila oslabljena ako pojedinci ne bi mogli dobiti naknadu kad su njihova prava povrijeđena povredom prava Zajednice za koju je odgovorna država članica.

34 Mogućnost naknade štete od strane države članice osobito je nužna kad je, kao u ovom slučaju, puna djelotvornost pravnih pravila Zajednice uvjetovana radnjom države članice i kada pojedinci posljedično, zbog neizvršenja takve radnje, pred nacionalnim sudovima ne mogu ostvarivati prava koja su im priznata pravom Zajednice.

35 Iz toga proizlazi da je načelo odgovornosti države za štetu koja je pojedincima prouzročena povredama prava Zajednice za koje je odgovorna država, sastavni dio sustava Ugovora.

36 Obveza država članica da nadoknade te štete temelji se također na članku 5. Ugovora, na temelju kojega su države članice dužne poduzeti sve opće ili posebne mjere potrebne za osiguranje izvršenja obveza koje imaju na temelju prava Zajednice. Među tim obvezama je i obveza otklanjanja protupravnih posljedica povreda prava Zajednice (vidjeti, što se tiče slične odredbe članka 86. Ugovora o EZUČ-u, presudu od 16. prosinca 1960., Humblet, 6/60, *Recueil*, str. 1125.).

37 Iz svega navedenog proizlazi da iz prava Zajednice proizlazi načelo prema kojem su države članice obvezne naknaditi štetu prouzročenu pojedincima povredama prava Zajednice za koje su odgovorne.

b) O pretpostavkama za odgovornost države

38 Iako dakle odgovornost države proizlazi iz prava Zajednice, pretpostavke pod kojima ona daje pravo na naknadu štete ovise o naravi povrede prava Zajednice koja je prouzročila štetu.

39 Kada, kao u ovom slučaju, država članica ne ispuni svoje obveze koje ima na temelju članka 189. stavka 3. Ugovora, da poduzme sve mjere potrebne za postizanje rezultata koji je propisan direktivom, puna djelotvornost te odredbe prava Zajednice nameće pravo na naknadu štete kada su ispunjene tri pretpostavke.

40 Prva pretpostavka je da rezultat koji je propisan direktivom sadržava dodjelu prava u korist pojedinaca. Druga pretpostavka je da se sadržaj tih prava može odrediti na temelju odredaba direktive. Naposljetku, treća pretpostavka je postojanje uzročno-posljedične veze između povrede obveze države i štete koja je nastala oštećenim osobama.

41 Te pretpostavke su dostatne za dodjelu prava na naknadu štete pojedincima koja se izravno temelji na pravu Zajednice.

42 Pod tim pretpostavkama, država je dužna otkloniti posljedice nastale štete u okviru nacionalnog odštetnog prava. U nedostatku propisa Zajednice, na unutarnjem je pravnom poretku svake države članice da odredi nadležne sudove i uredi postupovna pravila za sudske postupke koji trebaju osigurati punu zaštitu prava koja pojedinci uživaju na temelju prava Zajednice (vidjeti presude od 22. siječnja 1976., Russo, 60/75, *Recueil*, str. 45.; od 16. veljače 1976., Rewe, 33/76, *Recueil*, str. 1989., i od 7. srpnja 1981., Rewe, 158/80, *Recueil*, str. 1805.).

43 Među ostalim, potrebno je podsjetiti da materijalne i formalne pretpostavke koje u različitim nacionalnim pravima uređuju naknadu štete ne smiju biti manje povoljne od onih koje se odnose na slične zahtjeve u nacionalnom pravu niti smiju biti takve da u praksi onemogućavaju ili pretjerano otežavaju ostvarivanje naknade štete (vidjeti, što se tiče sličnog problema povrata poreza koji je naplaćen povredom prava Zajednice, osobito presudu od 9. studenoga 1983., San Giorgio, 199/82, *Recueil*, str. 3595.).

44 U predmetnom slučaju, povreda prava Zajednice od strane države članice zbog neprenošenja Direktive 80/987 u nacionalno pravo u propisanom roku utvrđena je presudom Suda. Rezultat koji je propisan tom Direktivom jest dodjela prava zaposlenicima na jamstvo isplate njihovih nepodmirenih tražbina po osnovi plaće. Kao što proizlazi iz ispitivanja prvoga dijela prvoga pitanja, sadržaj tog prava može se odrediti na temelju odredaba Direktive.

45 Pod tim uvjetima nacionalni sudovi moraju u okviru nacionalnog odštetnog prava osigurati pravo radnika na ostvarenje prava na naknadu štete koja im je prouzročena zato što država nije prenijela direktivu u nacionalno pravo.

46 Nacionalnim sudovima stoga valja odgovoriti da je država članica dužna naknaditi štetu koja je za pojedince proizašla iz neprenošenja Direktive 80/987.

Drugo i treće pitanje

47 Uzimajući u obzir odgovor na prvo prethodno pitanje, neće se odlučivati o drugom i trećem pitanju.

Troškovi

48 Troškovi podnošenja očitovanja Sudu vlada Italije, Ujedinjene Kraljevine, Nizozemske i Njemačke te Komisije Europskih zajednica ne nadoknađuju se. Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je postavio pitanje, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka.

Slijedom navedenog je

SUD

odlučujući o pitanjima koja su mu uputili Pretura di Vicenza (u predmetu C-6/90) i Pretura di Bassano del Grappa (u predmetu C-9/90), rješenjima od 9. srpnja 1989. i 30. prosinca 1989., presudio:

1. **Odredbe Direktive Vijeća 80/987/EEZ od 20. listopada 1980. o usklađivanju zakonodavstava država članica o zaštiti zaposlenika u slučaju insolventnosti njihova poslodavca koje određuju prava radnika trebaju se tumačiti tako da osobe na koje se odnose ne mogu ostvarivati svoja prava pred nacionalnim sudovima protiv države koja nije poduzela provedbene mjere u propisanom roku.**

2. **Država članica dužna je nadoknaditi štetu nastalu pojedincima zbog neprenošenja Direktive 80/987/EEZ u nacionalno pravo.**

Due Slynn Joliet

Schockweiler Grévisse Kapteyn

Mancini Moitinho de Almeida Rodríguez Iglesias

Díez de Velasco Zuleeg

Objavljeno na javnoj raspravi u Luxembourgu, 19. studenoga 1991.

Tajnik Predsjednik

J. G. Giraud O. Due